

ad instar similitudinis existentis in mente sua, et juxta id quod debetur perfectioni creaturæ; id enim creaturæ est debitum, quod Deus de illa apprehendit in mente sua: ergo sufficienter salvatur ratio ideæ, si juxta id quod Deus apprehendit de creatura in mente sua, illam producat; tum etiam quia ponendo hoc modo ideam in Deo, ponimus aliquid quod perfecte imitetur ipsa creatura; ponendo autem essentiam divinam tamquam ideam, non potest creatura perfecte imitari ipsam, quia essentia divina est valde dissimilis creaturæ, et sic non est perfecta, et adæquata in ratione ideæ; tum etiam quia hoc modo optime salvatur pluralitas idearum, quia plures sunt creaturæ conceptæ in mente divina; ponendo autem divinam essentiam pro idea, vix potest talis pluralitas salvari.

Confirmatur a simili, quia res ad extra apprehensa ut bona movet ad sui amorem per modum causæ finalis: ergo etiam eadem res apprehensa ut imitabilis movebit ut causa exemplaris ad sui executionem; non enim minus est causa finis, quam idea: ergo quod sufficit ad rationem finis, id est, res apprehensa, sufficiet ad rationem ideæ.

XVIII. Respondetur negando antecedens. Ad primam probationem dicitur quod creatura est cognita a Deo ut objectum secundarium, et derivatum ab ipso Deo, et tamquam res ideata, et formata ab ipso, non ut prima forma, ad cuius instar formetur ipsa creatura; imo quia Deus non cognoscit creaturam, nisi per medium, et speciem divinam, non potest representatio creaturæ esse nisi eminentialis respectu creaturæ: talis autem representatio cum sit divina, respicit primo divinam essentiam, et secundario creaturam, ut derivatam a Deo; et consequenter Deus inspiciendo suam essen-

tiam ut imitabilem, et participabilem a creatura, est idea illius modo eminentiali divino, creatura autem ipsa cum non representetur in mente divina per speciem propriam et adæquatam creaturæ, sed per speciem increatam, quæ est essentia divina, nec per conceptum immediatum, et adæquatum creaturæ, sed per conceptum increatum, qui est essentia divina, non potest representari ut prima forma, et idea sui, sed ut formata, et derivata ab essentia divina, a qua tamquam a prima forma derivatur, et consequenter ipsa divina essentia representatur ut principium a quo creatura participabilis, et imitabilis est: et hoc est esse ideam supremam, et eminentissimam, cujus creatura est imperfecta participatio. Quod vero Deus apprehendat per intellectum suum quid unicuique creaturæ debitum sit, hoc non apprehendit nisi mediante essentia sua, tamquam regula, et principio hujus debiti; quia illud est debitum creaturæ quod in ea participatur ab essentia divina, tamquam a principio, et fonte totius perfectionis creatæ, et juxta suam sapientiam dispensante unicuique quod ei proprium est; et sic essentia divina ut principium hujus creaturæ est id quod Deus accipit ut regulam et exemplar ejus, quod tali creaturæ debetur, non autem ipsam creaturam immediate inspicit ut regulam, quia non inspicitur nisi ut regulata, et formata a tali principio, et habens ab illo id quod sibi debetur.

XIX. Ad secundam probationem dicitur, quod ponendo essentiam divinam esse ideam, quam imitetur creatura, etiam ponitur idea perfectissima ex parte ipsius formæ, et principii imitabilis, quia perfectissime continet totum quod est in creatura, multo melius quam ipsa creatura se contineat: et hoc est

quod pertinet ad perfectionem ideæ. Quod vero idea sit ita restricta et limitata ad hoc ideatum, quod non possit secundum aliam rationem esse idea alterius, hoc non pertinet ad perfectionem ideæ, sed potius oppositum pertinet ad ejus eminentiam, et infinitam perfectionem: hac ratione dicitur creatura imperfecta, et deficiens participatio ideæ divinæ, quia non adæquat totam ejus eminentiam, si quidem est idea multorum, licet totam suam perfectionem adæquate, et plene habeat ab illa.

XX. Ad tertiam probationem dicitur optime salvari pluralitatem idearum in essentia divina, quia pluralitas hæc non est entitativa, sed respectiva: Deus enim per unicam essentiam suam et omnipotentiam respicit omnes creaturas, et ab unaquaque secundum diversum modum participabilis est: et sic unica existens in sua entitate propter summam simplicitatem æquivalet omnibus; et ita fundare potest plures respectus ad diversas creaturas, juxta quod unicuique se accommodat, et ab illis participatur diverso modo, et diverso respectu, ut D. Thomas in hac quæstione et quæst. III de verit. docet, et sequenti articulo explicabitur.

XXI. Ad confirmationem, respondetur quod finis movet, et causat ut in intentione existens ad assecutionem illiusmet rei quæ intenditur et apprehenditur: idem enim est quod apprehenditur, et intenditur ut assequendum, et quod postea in re, et in executione assequimur: et ita finis solum movet metaphorice, et morali motione, tamquam idem in apprehensione intentum ad seipsum in executione ponendum: at vero idea non movet ad assequendum id quod inspicitur, et apprehenditur, sed ad imitandum, et assimilandum illi, sive sit similis eminenter, et modo infinito, sive sit similis limi-

tate, sicut idea creatæ respectu sui ideati: id autem quod Deus inspicit ad imitandum a creatura non potest esse aliqua creatura, quia illa ideata est, utpote facta et creata non autem idea prima, et suprema: neque Deus cognoscit creaturas nisi per essentiam suam tamquam derivatas, et participatas a se: idea ergo semper debet esse distincta ab ideato, sed multo magis idea prima et suprema, quia omnis idea extrinseca forma est ad ideatum, et imitabilis ab eo; idea autem prima debet esse non formata, neque creata: sic enim esset etiam ideata, et non pure idea: debet ergo infinite distare, et distingui ab ideato, quia hoc semper est creatum et limitatum.

XXII. Tertio, arguitur ad probandam sententiam p. Vasquez, videlicet quod essentia divina ut cognita, et attacta, seu expressa non est idea, sed ut cognoscens, et exprimens. Et fundamentum est, quia essentia divina in se non est similis creaturæ, nisi analogice, sed omnino dissimilis: ergo non potest in ea reperiri similitudo ad creaturam, qualis requiritur in idea respectu ideati. Patet consequentia, quia similitudo ideæ est talis quod ad instar illius debet fieri ideatum: Deus autem nullam creaturam potest facere ad instar suæ essentiæ: ergo non potest essentia sua esse similitudo idealis. Nec potest dici quod Deus ut virtute continet creaturas, est idea creaturarum: contra enim est, quia res eminenter continens aliam, cum sit valde dissimilis illi, et superior, non potest habere rationem ideæ respectu illius, sicut lux solis, quæ eminenter continet calorem, non potest dici idea caloris. Et deinde, quia in hac ratione eminenti vel aspiciat Deus id quod eminenter continet, vel id quod in illa eminentia est contentum: id quod eminenter continet est essentia divina ut supe-

rior et eminens respectu creaturæ : ergo ut dissimilis : ergo non ut idea sub hac ratione eminentiæ : id autem quod continetur in illa eminentia, est ipsamet creatura; et hæc non potest esse idea, ut probatum est contra opinionem Scoti : ergo essentia divina, ut cognita, non est idea, sed ut cognoscens, et exprimens.

XXIII. Confirmatur, quia ut docet S. Thomas infra quæst. XIX, artic. IV, res sunt in Deo velut in causa secundum modum causæ, et quia est causa per intellectum, ideo sunt in Deo, ut in cognoscente : ergo si Deus est idea creaturarum, in nostra sententia, secundum quod eminenter eas continet, et hoc habet in quantum cognoscens est, consequenter est idea in quantum cognoscens, et exprimens, seu repræsentans creaturas, non autem essentia divina, ut cognita; præsertim si sit vera sententia ipsius Vasquez quod Deus non cognoscit creaturas in essentia sua, tamquam in causa, et medio prius cognito, sed tamquam in specie repræsentante, de quo supra diximus ad quæstionem XII D. Thomæ, disputatione XVII, articulo III.

XXIV. Confirmatur secundo, ex eodem D. Thoma in præsentis articulo II. ad I ubi docet quod : « Idea non dicit essentiam divinam, ut essentia est, sed ut similitudo, vel ratio hujus, vel illius rei. Unde secundum quod sunt plures rationes intellectæ ex una essentia, secundum hoc dicuntur plures ideæ. » Ergo hoc sentit D. Thomas quod ipsa essentia divina, secundum entitatem essentia, non est idea, sed secundum quod est similitudo, seu species repræsentans, non ratione essentia repræsentatæ; imo ibidem, solutione ad II, docet quod Deus non solum intelligit multa per essentiam suam, sed etiam intelligit se intelligere

multa per essentiam suam, et hoc est intelligere plures rationes rerum, vel plures ideas esse in intellectu ejus, ut intellectas: ergo sentit D. Thomas essentiam Dei non esse ideam, nisi quatenus sumitur sub illa reflexione, ut intelligit se intelligere multa per essentiam suam: ergo ipsum intelligere constituit ideam in Deo, et consequenter conceptus ut repræsentans, et cognoscens, non essentia ut repræsentata est idea.

XXV. Respondetur quod essentia divina, ut diximus, est similis creaturæ similitudine eminentiali, et inadæquata, non similitudine formali, et limitata, quatenus continet eminenter totum quod est in creatura, sicut senarius est similis ternario eminenter, et inadæquate, quia continet ipsum ternarium, non adæquate et formaliter. Unde Deus non facit creaturam ad instar sui absolute, et ut est in se, sed ad instar sui, ut continentis talem, vel talem creaturam; ad rationem autem ideæ non requiritur quod ideatum producat ad instar sui, quantum ad id quod est idea entitative in se; sic enim idea est qualitas quædam spiritualis, nempe conceptus in intellectu, res autem ideata est aliquid corporeum in re productum, sed sufficit quod sit similis ideæ, quantum ad id quod in idea continetur, tamquam expressum, et formatum in conceptu, sicut videmus in sigillo quod sigillatum per illud non imitatur sigillum in eo quod sigillum est in se, quia in se est ex ære, vel ex auro, sigillatum autem est cera, sed in eo quod sigillum continet sigillatum in ratione figurabilis, imo ipsam figuram continet sigillum modo inverso, quam sit in sigillato.

XXVI. Ad primam replicam contra hoc, respondetur quod bene potest aliquid quod est dissimile alte-

ri, formaliter et entitative esse idea illius, dummodo eminenter contineat quidquid est in alio, sicut de qualibet idea, quæ est intra intellectum, ostensum est quod in sua entitate spirituali est dissimilis rei artefactæ ad extra, quæ est aliquid corporeum; et bos format vestigium sui pedis, cum tamen alterum vestigium jam formatum id non possit, et tamen unum vestigium entitative, et formaliter est similis alteri, quam pes bovis suo vestigio: et si bos uteretur intellectu, et artificio in figendo pedem, haberet suum pedem pro idea vestigii, sicut Deus essentiam suam, ut contentivam creaturæ, habet pro idea talis creaturæ, et quasi sigillat illam tamquam vestigium sui. Exemplum autem de luce respectu caloris non obstat, quia lux non causat calorem per sui participationem, et imitationem, quæ sit quasi formatio, et sigillatio caloris, sed ut est virtus cœli, quod est primum alterans hæc inferiora, et sic lux non se habet ut exemplar caloris, sed ut virtus activa eminentialis cœli ad alterandum hæc inferiora per calorem. Unde dicit D. Thomas in II, distinct. XIII, quæst. I, artic. III ad VI, quod : « Ex hoc multiplicatur calor, in quantum lumen, ex hoc quod est qualitas primi alterantis, habet quod ad alterationem juvet, et præcipue secundum illam qualitatem, quæ est simpliciter et maxime activa, scilicet calor, ac per hoc virtuti primi alterantis maxime conformis. » Lux ergo ex sua specie non habet causare, aut continere calorem, ut patet tum in luce plurium stellarum, quæ calorem non causant, tum in luce corporis gloriosi, quæ non causat calorem, neque offendit visum, ut docet D. Thomas in additionibus, quæst. LXXXV, art. II. Posset tamen lux esse idea non caloris, sed coloris, qui ex modificatione lucis cau-

satur, et ideo in ipsa luce continetur ut a quo participetur, et formetur; licet quia ista modificatio lucis debet fieri in aliquo opaco, in quo fit reverberatio lucis, non potest sola lux esse perfecta idea caloris, sine ordine ad opacitatem.

XXVII. Ad aliam replicam dicitur quod Deus in illa ratione eminenti, quam respicit pro idea creaturæ, neque respicit rem ipsam contentam in se, tamquam ideam formaliter, quia res illa contenta est ideata, non idea, utpote creatura ipsa, nec respicit ipsam eminentiam continentem secundum entitatem, qua est in se absolute, sic enim est omnino dissimilis, nec entitati suæ assimilatur creaturam, sed respicit rem divinam sic eminentem, ut comparative se habet ad hanc creaturam, et ut contentiva est illius, juxta id quod petit talis creatura; sic enim consideratur ut principium, et ratio, ex cujus participatione, et formatione derivatur illa creatura, sicut ex sigillo derivatur sigillatum, et ex pede bovis vestigium, non imitando entitatem pedis, aut sigilli, sed figurationem quam continent.

XXVIII. Ad primam confirmationem respondetur non esse dubium, quod Deus est causa creaturarum, et continet illas in quantum cognoscens; per cognitionem enim causat, et format creaturas: ex hoc tamen non potest inferri quod ipsa cognitio sit ipsa idea, ad cujus instar format creaturas: sed cognitio aspicit ideam tamquam formam cognitam, et aspectam, ut ex illa per imitationem derivetur creatura; et sic essentia divina, ut cognoscens, causat, et format artificiose; ut autem est cognita, tamquam principium contentivum creaturarum, est idea, seu res aspecta, ad cujus instar cognitio format creaturam. Unde cum inferitur quod Deus est idea, ut co-

gnoscens, et repræsentans, quia sic continet eminenter creaturas, respondetur quod non sufficit ad rationem ideæ continere creaturam quomodocumque, sed tamquam forma inspecta, ad cuius instar formetur ipsa creatura, non autem tamquam cognitio inspiciens, quæ solum continet, et causat active, dirigendo, non ut forma exemplando: hæc autem forma inspecta a Deo non potest esse creatura ipsa, tum quia hæc est ideata, et formata, non ipsa forma, et idea; tum quia Deus non potest repræsentare creaturam per conceptum, et speciem increatam, nisi repræsentando, et attingendo immediate suam essentiam, ut primum objectum, et creaturam, ut aliquid secundarium, et derivatum ab illa, ut contra Vasquez late probatum est præcedenti tomo, disput. xv, artic. iii et disput. xvii, art. ii.

XXIX. Ad secundam confirmationem respondetur, quod quando D. Thomas dicit divinam essentiam non esse ideam, ut essentia est, seu similitudo hujus, vel illius rei, sensus est manifestus quod essentia divina non exercet officium ideæ secundum ipsam essentiam absolute sumptam, sed comparative ad hanc, vel illam creaturam, in quantum continet illam, et est similitudo illius eminentialis. In secundo autem loco docet D. Thomas in Deo esse plures rationes, seu ideas rerum, ut intellectas, quatenus intelligit se intelligere multa per essentiam suam; non quia constituat rationem ideæ in ipso intelligere active sumpto, aut in cognitione reflexa suæ intellectionis, ut sequenti articulo dicitur, sed ad declarandum quod essentia divina non induit rationem ideæ, ex hoc præcise quod habeat rationem speciei repræsentantis plures creaturas, tamquam principium quo cognos-

cendi illas, sed ex eo quod essentia divina cognoscatur ut res quædam continens hanc, vel illam creaturam, et ut principium originativum illius. Ad hoc autem necesse est quod comparetur seu intelligatur ut comparata ad talem, vel talem creaturam. Hoc autem non habet essentia divina per hoc præcise quod sit ratio cognoscendi plura ut quo, sed ex eo quod intelligatur ipsa essentia ut quod comparative ad plures creaturas, quod est ex eo quod intelligit se plura intelligere per essentiam suam ut cognitam et comparatam.

XXX. Ultimo, argui potest argumentis p. Suarez quibus generaliter probat omnem ideam esse conceptum ut active repræsentantem, et concipientem, non vero ipsam rem formatam per conceptum. Sed hæc argumenta non tangunt specialiter ideam divinam, sed procedunt generaliter pro omni idea, et ita præcedenti articulo a nobis soluta sunt.

ARTICULUS III.

Quomodo pluralitas idearum in Deo explicanda sit?

I. Duplex in hac parte difficultas agitari solet. Prima, quomodo cum summa simplicitate divinæ essentiæ stet pluralitas idearum, quæ vere, et proprie plures ideas constituat, non vero solum plures respectus rationis importet in eadem idea.

II. Secunda difficultas est, dato quod ideæ plurificentur, non per plures relationes reales, sed rationis, an illi respectus formentur per intellectum divinum, ita quod etiam ante nostrum intellectum sit in Deo plures ideæ formaliter, an solum fundamentaliter, et per nostrum intelligere formaliter multiplicentur.

III. Circa primam difficultatem dividuntur auctores juxta diversum modum sentiendi circa constitutionem ideæ divinæ, ut articulo præcedenti vidimus. Qui enim dicunt ideas in Deo non esse ipsam divinam essentiam, neque conceptum ejus formalem, sed creaturas ipsas objective cognitatas, ut sensit Scotus, et ex parte Durandus, etiam concedere possunt plures ideas in Deo esse realiter distinctas, quia non sunt aliud quam ipsæmet creaturæ cognitæ, quæ utique realiter distinguuntur. Qui vero constituunt ideas in aliquo increato, sive dicantur esse ipsa essentia divina, ut cognita, sive ut conceptus cognoscens, etiam dividuntur. Quidam enim antecedentes ad ipsam entitatem ideæ, dicunt illam non posse esse nisi unam, non solum ut entitas est, et ut ratio cognoscendi, sed ut formaliter idea est, sicut ars, et sapientia unica est in Deo respectu omnium creaturarum. Pro qua sententia citatur Aureolus in I, distinct. xxxvi, quæst. i, qui absolute docet unam esse ideam in Deo. Durandus autem qui dixit divinam essentiam habere rationem ideæ, respectu earum perfectionum, quæ formaliter inveniuntur in Deo, et derivantur ad creaturas, dixit hanc ideam esse unam in Deo in esse ideæ, licet habeat plures respectus ideales. Et similiter Marsilius in quæstione prima prologi, artic. i, in secunda parte, posuit ideas solum esse plures in Deo objective, non formaliter, quia versatur circa plura objecta. Omittimus Avicennam qui docuit unam tantum ideam esse in Deo, sed erronee, ut videri potest apud D. Thomam quæst. iii de verit. art. ii, quia putavit Deum solum produxisse primam creaturam, seu primam intelligentiam, et de illa formasse ideam, non vero de aliis, quia reli-

quæ creaturæ dicit quod processerunt ab illa prima, non a Deo, cum tamen fides catholica doceat quod Deus est creator omnium tam visibilium, quam invisibilium. Et similiter quidam Clemens philosophus relatus a Divo Dionysio v cap. de divinis nominibus, dixit principaliora entia esse exemplaria inferiorum.

IV. Cæterum D. Thomas in præsentis articulo tertio quem communiter sequuntur alii auctores, tenet ideas formaliter in Deo esse plures, non quidem entitative, (entitas enim Dei absoluta dividi non potest,) sed respective, et secundum officium, et munus ideandi. Non modica tamen difficultas est, quomodo isti respectus sub quibus multiplicentur ideæ, ad ipsam constitutionem, seu formalitatem plurium idearum pertineant. Ad quam explicandam

V. Dico primo: Idea in Deo non sunt plures realiter, et entitative; sunt tamen formaliter plures in officio, et munere ideandi, et ita absolute, et simpliciter debent dici plures ideæ in Deo; sicut etiam persona Christi absolute, et simpliciter dicitur composita, non entitative, sed in officio terminandi, et personandi plures naturas; et sic idea licet entitative sit una in Deo, tamen in ratione, et officio ideæ non est simplex, sed multiplex.

VI. Prima pars asseritur a D. Thomas in præsentis articulo tertio, ubi docet quod multiplicitas idearum non obstat simplicitati divinæ: et supposita sententia præcedenti articulo a nobis probata, quod idea in Deo sit ipsa essentia divina ut cognita comparative ad creaturam, nullo modo potest in dubium revocari. Et probatio est manifesta, quia in Deo nulla est distinctio realis, et entitativa, nisi ubi intervenit relationis personalis oppositio, quia solum tres Personas divinas realiter